

משרד החינוך
מינהל חברה ונוער

בס"ד

על סדר היום
108

31

אלול התשע"א
ספטמבר 2011

חמ"ד"ת

ימים אותו קראת

תחילת שנות של שנה

"עקר היא ההתחלה"

(ליקוטי מוהר"ן סב, יא)

משרד החינוך | מינהל חברה ונוער | יחידת חמ"ד | מינהל החינוך הדתי

מחזאים מחדש. אמה לא? מה לה רצ?
לס הזמן הזה אפסמים מבלבל בספירה
לס הלז אז החול מקש חזרה
לס גיבל הזמרה שרה שוב אל שירה"

(מתוך "שוב נתחיל מחדש", נתן יונתן)

"שוב נחיו מחדש, שכואם מחזאים
החורש, האוסל, המסורר, הזאים
הנפזאים שם הרוח, פניני הטלזים
והלז החוזר אז חופיו המלזאים ...

למנהלים, למדריכים, למחנכים, למורים

חודש אלול - הדף האחרון בלוח השנה.
האחד בספטמבר - תחילתה של שנת לימודים.
שוב נפגשים, שוב מתחילים.
קולות של שופר, פיוטי הסליחות,
מחשבות על סוף וסיכום מתערבבות עם מחשבות על התחלה ועל פתיחה חדשה
- מעגל.

כיצד נדמיין מעגל זה?

האם חוזרים לאותה נקודה בדיוק, כדברי קהלת: "סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שב הרוח... מה שהיה הוא שיהיה ומה שנעשה הוא שיעשה ואין כל חדש תחת השמש" (קהלת א)? או שמא נפתח מעגל חדש, כדברי נתן יונתן: "נתחיל מחדש", וכפי שמופיע בתפילת "זיכרונות" של ראש-השנה: "זה היום תחילת מעשיך", ומפרש הרמח"ל: "ביום זה הקב"ה דן את כל העולם כולו ומחדש כל המציאות" (דרך השם, חלק רביעי, ה, ד).

בתפילת ראש חודש, אנו אומרים: "ראשי חדשים לעמך נתת זמן כפרה לכל תולדותם". בשעה שמתחדש חודש והלבנה נגלית מחדש, יש לעצור, לשוב, לתקן ולשנות. לחשוב על החודש שהסתיים, ולהתמלא בתקווה לקראת החודש שעומד להתחיל. ואם בכל ראש חודש אנו חייבים לשוב ולהתחיל מחדש, ודאי שחייב זה מוטל עלינו בראש חודש תשרי, שהוא ראש לשנה כולה.

ר' נחמן מברסלב אומר "שההתחלה היא כמו חצי דבר של כל המעשה. נמצא ממה נפשך יעשה בכל פעם התחלה ויאמר כ"ל. כי ממה נפשך אם היה מקדם טוב, עקשיו יהיה טוב יותר, ואם חס ושלום מקדם לא היה טוב, בודאי צריך ומכרח לעשות התחלה חדשה".

אנו תקווה שהפעלה זו תסייע בידכם להתחיל מחדש, בבחינת "זה היום תחילת מעשיך" (מתוך תפילת "זיכרונות" לראש השנה).

ברכה

הרב ד"ר אברהם ליפשיץ
ראש מינהל החמ"ד

יוסי לוי
מינהל מינהל חברה ונוער

כתיבה ועריכה: מיכל דה-האן, אפרת עמנואל, עדי צביאלי, שרה שיכר | עריכה לשונית: אמנון ששון
הפקה: כרמלה אפטקר, עמליה לואין | לתגובות: hemdat@education.gov.il
עיצוב: סטודיו "שחר שושנה" | הוצאה לאור: גף הפרסומים, משרד החינוך | www.education.gov.il

“זה היום תחילת מעשיך”

(מתוך: תפילת מוסף לראש-השנה)

מטרות

1. המשתתפים יבררו את משמעות המושג “התחלה” ואת השפעתו על התהליך כולו לטוב או לרע.
2. המשתתפים יבינו כי כל התחלה דורשת מאמץ ועבודה, אולם השקעה מרובה והתלהבות ישפיעו לטובה על ההמשך, וכדברי ר' נחמן מברסלב: “יחבבו את ההרגל”.
3. המשתתפים יכירו את משמעותו של ראש-השנה כיום “תחילת מעשיך”, כהזדמנות להתחלות חדשות בתחומים שונים.
4. התלמידים יבינו כי אפשר להתחיל מהתחלה במטרה שיהיה טוב יותר, וכדאי לעשות זאת.
5. המשתתפים יציעו דרכים להשקיע ולהתאמץ בהן, כדי שההתחלה תהיה מוצלחת.

עזרים

- **נספח מס' 1:** אפשרות ראשונה: כרטיסי תמונות.
- אפשרות שנייה: ערכת קלפים “דרך אמונה בחרתי” המצורפת לחוברת “חלונות לאמונה” (תש“ע).
- **נספח מס' 2:** כרטיס אישי “התחלה בשבילי...”, כמספר המשתתפים.
- **נספח מס' 3 א-ג:** דפי לימוד לכל קבוצה.
- **נספח מס' 4:** דף מקורות.
- רצועות בריסטול, כמספר הקבוצות.

מהלך הפעילות

שלב א | מליאה

- המנחה יפזר על רצפת החדר את כרטיסי התמונות או את הקלפים מהערכה. המנחה יבקש מכל משתתף לבחור כרטיס אחד שהתמונה שבו מסמלת בעיניו יותר מכל את המושג “התחלה”.
- כל משתתף יציג את הכרטיס שבחר וינמק את בחירתו.

למנחה

- מוצעות לפניך מגוון שאלות שמטרתן לעורר עניין ולעודד שיח.
- שים לב, בשאלות שלהלן מופיע המונח “כרטיס”. יש להמירו במונח “קלף” אם בחרת להשתמש בערכת הקלפים.
- מומלץ לחלק את המשתתפים לשתי קבוצות על מנת להעמיק את השיח ואת ההקשבה. רצוי שמספר המשתתפים בכל קבוצה לא יעלה על חמישה-עשר איש.

שאלות לעידוד התלמידים לנמק את בחירתם בשלב הסבב

1. כיצד מתקשר כרטיס זה למושג “התחלה”?
2. האם הכרטיס שבחרת קשור לחוויה כלשהי בחייך? ספר עליה.
3. מה מזמנת ההתחלה שבכרטיס שבחרת?

הצעה לשאלות לעידוד השיח לאחר סבב התגובות

4. מי מכם מעוניין לשתף בחוויה הקשורה באחד הכרטיסים?
5. ניתנת לכם הזדמנות שנייה, האם תרצו לבחור בכרטיס אחר? איזה? מדוע?
6. אלו כרטיסים הפתיעו אתכם?
7. האם בין הכרטיסים יש המעוררים בכם תחושות חיוביות או שליליות כלפי המושג “התחלה”? הביאו דוגמאות.
8. “להתחיל מהתחלה” יכול להיות יתרון ואף חיסרון. מה מאלה מביע הכרטיס שבחרת?
9. האם תרצו להוסיף כרטיס המסמל התחלה? השלימו: “התחלה בשבילי היא כמו...”
10. מה התחדש לכם בעקבות הסבב? התייחסו למחשבות, רגשות והחלטות.

- **המנחה יחלק לכל משתתף כרטיס אישי "התחלה בשבילי..." (נספח מס' 2), ויבקש למלא את חלקו הראשון.**

שלב ב' – קבוצתי

- המנחה יחלק את המשתתפים לשלוש קבוצות.
 - כל קבוצה תקבל דף לימוד, שבו **חלק אחר** מדבריו של ר' נחמן מברסלב (נספח מס' 3 א-ג) ורצועת בריסטול, ותבקש לבצע את המשימה.
- [**למנחה:** חשוב לציין בפני המשתתפים את הזמן המוקדש לעבודת הקבוצות.]

שלב ג' – במליאה

I. נציגי הקבוצות יתלו את רצועת הבריסטול על הלוח, ויסבירו בקצרה את תובנותיהם כפי שעלו בקבוצה.

1. מהי מידת חשיבותה של "התחלה" על פי דבריו של ר' נחמן מברסלב?
2. לאור תפיסתו של ר' נחמן מברסלב, לכל התחלה יש השפעה מכרעת על ההמשך. אלו מסקנות אישיות כדאי להסיק מכך? הביאו דוגמאות.
3. מה יש לעשות כדי להקל על הקושי של ההתחלה, ולהבטיח שתהיה טובה?

- **המנחה יבקש מהמשתתפים למלא את החלק השני בכרטיס האישי "התחלה בשבילי..." (נספח מס' 2).**

- המנחה יספר כי ר' נחמן מברסלב חי בין השנים 1772-1810, והיה אדמו"ר חסידי, מורה רחני ומייסד חסידות ברסלב, אשר סלל דרכים חדשות ומיוחדות בחסידות, הדגיש מאוד את ערך התפילה, את חשיבות הישיבה בארץ-ישראל, את חשיבות השמחה בחיים הדתיים ועוד. המקור שבו עסקנו בפעילות זו, מדבר על התחלות חדשות בחיינו בכלל.

II. המנחה יחלק למשתתפים את דף המקורות "תחילת מעשיך" (נספח מס' 4), ויסביר כי במקור זה הרב עדין שטיינזלץ (המשתייך לחסידות חב"ד, חוקר ומבאר תלמוד וחסידות, כתב את הביאור לתלמוד הידוע בשם "תלמוד שטיינזלץ", חתן פרס ישראל למדעי היהדות לשנת 1988), מדבר אף הוא על התחלה, אך בהקשר של ראש-השנה העומד לפתחנו.

- המנחה יקרא באוזני המשתתפים פסקה אחרי פסקה וישאל:

פסקה 1: זמן

1. מה החידוש בדבריו של הרב שטיינזלץ אודות הזמן?

פסקה 2: הלב

2. "הזמן כמוהו כפעילות הלב", הסבירו השוואה זאת.

פסקה 3: שנה

3. "שנה – פירושו שחוזר ונשנה". מה מסמל ראש-השנה לפי משמעות זו של המילה?

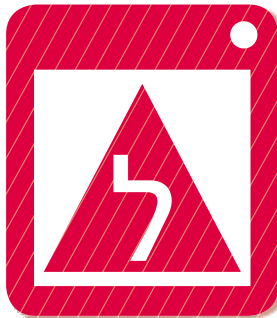
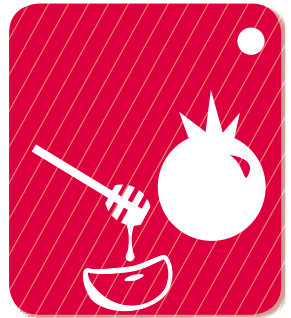
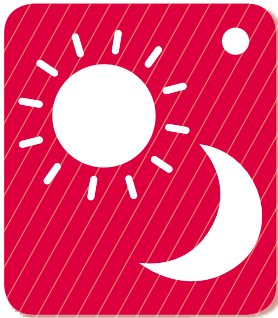
פסקה 4: ראש

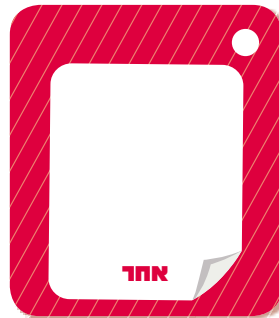
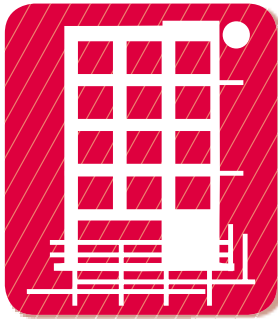
4. על מנת להסביר את גודל מעמדו של ראש-השנה משתמש הרב שטיינזלץ בדימויים: גרעין של צמח, ואיבר הראש שממנו שולח המוח את פקודותיו לשאר האיברים. מה אפשר ללמוד מכך?
5. מה מחייבים אותנו דברים אלה ביחס להתחלות בכלל (בית-ספר חדש, כיתה חדשה, מורה חדש וכדומה) וביחס לראש-השנה, "תחילת מעשיך", בפרט?

- **המנחה יבקש מכל משתתף למלא את החלק השלישי בכרטיס האישי "התחלה בשבילי..." (נספח מס' 2).**

- המנחה יבקש מכל משתתף לבחור משפט אחד, המשמעותי ביותר בעיניו משלושת המשפטים שכתב בדף המשימה האישית (נספח מס' 2), ולהקריא אותו בפני המשתתפים.

התחלה בשבילי...

כרטיס משימה
אישית

נספח 2

1 רעיון או מחשבה
העולים במחשבותי
ביחס להתחלה.

2 רעיון או מחשבה
שהתחדשו לי
בעניין התחלה בכלל.

3 מילה אחת המבטאת בעיניי את עיקר הפעילות
(חידוש/ חידוד/ חיזוק/ הרהור/ ערעור וכו').

השלם: כשאתחיל משהו חדש כדאי לי

א

“עקר כל הדברים הן התחלה.

כי כל התחלות קשות מחמת שיוצא מהפך אל הפך.

אבל אחר התחלה, הוא נכנס מעט בהרגל ואינו קשה עליו כל כך.

נמצא שעקר פח העבודה (עיקר המאמץ) של כל הימים אינו אלא ההתחלה...”

(מתוך: ליקוטי מוהר"ן סב, יא)

שאלות לדיון:

1. “כל התחלות קשות” –

- מדוע לדעתו של רבי נחמן “כל ההתחלות קשות”?
- האם אתם מסכימים עם קביעה זו? הביאו דוגמאות לקביעה זו של רבי נחמן מהחיים שלכם.

2. “אחר התחלה”

- מה צפוי לנו לאחר ההתחלה הקשה? האם אתם מסכימים עם דעה זו? הביאו דוגמאות.
- כיצד תובנה זו עשויה להשפיע על היחס להתחלות שונות בחיינו?

3. למה מתכוון רבי נחמן בדבריו: “עקר כל הדברים הן התחלה...”?

הביאו דוגמאות התומכות בדעה זו או סותרות אותה.

4. נסחו משפט בלשונכם אשר ייטיב לבטא את המסר שבקטע, ויהווה מעין המלצה לחבריכם.

כתבו אותו על רצועת הבריסטול והתכוונו להצגתו במליאה.

ב

"... וכפי הפח וההתלהבות של ההתחלה, פן הולך ומתנהג בעבודתו (בהמשך), כי עקב היא ההתחלה פנ"ל. על פן צריך להתחיל בכל פעם מחדש, כי פן ואולי לא היתה התחלתו פראוי, ואם פן גם כל עבודתו אינה בשלמות פראוי, כי הכל מתנהג כפי ההתחלה..."
(מתוך: ליקוטי מוהר"ן סב, יא)

שאלות לדיון:

1. מהי מידת השפעתה של "התחלה" על "המשך" על פי דבריו של ר' נחמן מברסלב?
- מה דעתכם על דברים אלה? הביאו דוגמאות.
2. **"על פן צריך להתחיל בכל פעם מחדש"**
- העלו רעיונות היכולים להסביר את כוונתו של רבי נחמן מברסלב.
- האם אתם מסכימים עם הנהגה זו של ר' נחמן? הביאו דוגמאות.
- מה אפשר להסיק מתובנה זו, ואלו השלכות יש לה על התחלות שונות בחיינו?
3. האם אתם מסכימים עם דבריו של ר' נחמן מברסלב: **"כי הכל מתנהג כפי ההתחלה..."**?
הביאו דוגמאות התומכות בדעה זו או הסותרות אותה.
4. נסחו משפט בלשונכם אשר ייטיב לבטא את המסר שבקטע ויהווה מעין המלצה לחבריכם.
כתבו אותו על רצועת הבריסטול והתכוננו להצגתו במליאה.

ג

"...על פן צריך להתחיל בכל פעם מחדש... כדי שתהיה עבודתו (בהמשך) פראוי כפי פח (המאמץ שהשקיע) ההתחלה פנ"ל. וכן בכל פעם ופעם (בכל מעשה ומעשה) צריך לחשש חששא זו (שלא הייתה עבודתו כראוי), פן לא התחיל עדין פראוי, וצריך להתחיל ולקבל פח מהתחלה... בכל פעם מחדש."
(מתוך: ליקוטי מוהר"ן סב, יא)

שאלות לדיון:

1. **"...על פן צריך להתחיל בכל פעם מחדש..."**
- מדוע לדעת ר' נחמן צריך להתחיל כל פעם מחדש?
- איך לפי דעתכם ניתן ליישם הנהגה זו?
2. **"וצריך להתחיל ולקבל כח... בכל פעם מחדש"**
- מהו, לדעתכם, אותו הכוח? הביאו דוגמאות.
- מה אפשר להסיק מתובנה זו, ואלו והשלכות יש לה על התחלות שונות בחיינו?
3. איזו עבודה אישית נדרשת בכל פעם על פי ר' נחמן מברסלב באומרו: **"צריך לחשש חששא זו..."**?
- נסחו משפט בלשונכם אשר ייטיב לבטא את המסר שבקטע ויהווה מעין המלצה לחבריכם.
כתבו אותו על רצועת הבריסטול והתכוננו להצגתו במליאה.

“זה היום תחילת מעשיך” (מתוך: תפילת מוסף לראש-השנה)

1. על פי נוסח התפילה – ראש השנה הוא לא רק “זיכרון ליום ראשון” אלא גם **“תחילת מעשיך”**. בראש השנה מתחילה השנה לא רק מבחינת סימון הזמן; במובן מסוים זהו גם יום שבו השנה נולדת מחדש, העולם נברא מחדש. הזמן מגיע לנקודת האפס... שכן הזמן אינו נתפס כרצף ההולך ונמשך מלפנים ועד אין סוף, אלא כיחידות שיש להן הגבלה, ובמובן מסוים – גם חיים משלהן: הזמן נולד ומת, נולד ומת.

2. הזמן כמוהו כפעילות לב – אין כל ערובה לכך שהלב, אשר פעם בשנייה הזו, יפעם גם בשנייה הבאה. כל פעימה אינה המשך הכרחי של קודמתה, אלא דבר העומד בפני עצמו, זרימה מחודשת של החיים. בתוך כל תהליכי החיים, בתוך הזמן ובתוך המציאות של העולם יש קצב של רצוא ושוב, אלו פעימות הלב של העולם....

3. ואולם התפיסה לגבי ראש השנה היא עוד הרבה יותר דראסטית מזה: לא רק שיש נקודה מסוימת שבה המחזור חוזר על עצמו – “שנה” פירושו דבר שחוזר ונשנה – אלא ראש השנה הוא חזרה אל נקודת ההתחלה, חזרה אל ראשית הבריאה של המציאות, והמציאות צריכה להיברא בו מחדש. כלומר: בתוך ראש השנה נבראת מציאות של זמן, של שנה, כיחידה אחת, ומשם היא הולכת ומתפרטת לכל השנה כולה. ראש השנה הוא התחלה של זמן חדש במהות.

4. ראש השנה הוא כמו גרעין של צמח, שממנו צומחת השנה ומתפשטת. והדימוי של “ראש” הוא משמעותי ביותר: כשם שההכרה, התפיסה, נמצאת במוח ומשם נשלחות הפקודות לאיברים השונים, כך גם הימים והמאורעות השונים שקורים במשך השנה כולה מתפרטים מתוך יום אחד, שהוא ראש השנה.

(הרב עדין שטיינלץ, מקור חיים, בית מדרש להתחדשות)

תודה מיוחדת לסטודנטית שרה חן, חח"ק, מכללת “אורות ישראל” אלקנה, על הרעיונות והמקורות לפעילות זאת.